

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de leeswijzer, waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

Vliegend hert (*Lucanus cervus*) H1083

1. Status:

Habitatrichtlijn Bijlage II (inwerkingtreding 1994)

2. Kenschets

Beschrijving: Het mannetje van het vliegend hert is de grootste kever van Europa en tot acht centimeter groot, het vrouwtje is veel kleiner en onopvallend. De larve van het vliegend hert leeft van door witrot aangetast hout en heeft 4-8 jaar nodig voor zijn ontwikkeling. De larve is een engerling met een sterk opgezwollen achterlijf die zich traag beweegt en kan in het volgroeide stadium een lengte tot 10 cm bereiken. De volwassen kevers zijn actief in de periode van eind mei tot eind augustus. Vooral op zwoele zomeravonden zijn het de rondvliegende mannetjes die in de avondschemering grote indruk maken. De kevers voeden zich met sappen van bloedende wondjes op bomen. Bij het mannetje zijn de kaken grotesk uitgegroeid tot een 'gewei' en fungeren als aanvalswapen bij onderlinge strijd tussen rivaliserende mannetjes.

Het vliegend hert komt in een grote verscheidenheid aan biotopen voor, van bosranden, houtwallen en holle wegen tot tuinen. De enige gemene deler hierin is de aanwezigheid van door witrot aangetast (eiken)hout.

Relatief belang binnen Europa: aanzienlijk

Het vliegend hert heeft in Europa een ruime verspreiding, van Zuid-Scandinavië tot aan de lijn Midden-Spanje - Griekenland. Vooral in de noordelijke helft van het areaal is de soort kwetsbaar, in de zuidelijkere landen is dat waarschijnlijk minder het geval. Nederland herbergt slechts een klein deel van de Europese populatie. De betekenis daarvan op Europees niveau is gering. De Nederlandse populatie bevindt zich aan de noordwestrand van het verspreidingsgebied van de soort en is dus waarschijnlijk extra kwetsbaar. In Denemarken wordt de soort als recent verdwenen beschouwd.

3. Ecologische vereisten

Leefgebied: Allerlei plekken met dode of kwijnende loofbomen, waarbij inlandse eik een zeer sterke voorkeur heeft.

De belangrijkste voorwaarde is de aanwezigheid van geschikt ontwikkelingsbiotoop voor de larven. De trage ontwikkeling van het larvale stadium maakt de soort afhankelijk van de aanwezigheid van door witrot aangetast (eiken)hout van grote omvang met een constant vochtgehalte op duurzame plekken. Deze condities kunnen optreden in eeuwenoude, kwijnende eiken, stronken en in ondergrondse delen van het wortelstelsel. Daarnaast kunnen geschikte voortplantingsplekken ook gecreëerd worden door het uitvoeren van gerichte maatregelen als het knotten, kandelaberen en of het vellen van eiken. De zogenoemde broedbomen moeten op microklimatologisch gunstige plekken staan, deze mogen niet te droog en niet te nat zijn en relatief open en warm.

Van een soort als het vliegend hert waarbij een generatie slechts eens in de 4-8 optreedt en de vrouwtjes een onopvallende leefwijze vertonen, is het hachelijk om de ruimtelijke voorwaarden te kwalificeren en te kwantificeren. Er kan slechts teruggerepen worden op de kleinst bekende leefgebieden. Op verschillende plekken in Nederland zijn populaties bekend uit tuinen, waar de larven hetzij in een solitaire eik of in eikenhouten bielzen zitten. Uit een gebied in het Rijk van Nijmegen is sinds 1980 een populatie bekend van het vliegend hert waarbij jaarlijks tientallen dieren worden waargenomen. De enige voedselbron voor deze populatie zijn een drietal eikenstronken. Hieruit kan de conclusie getrokken worden dat een kleine ruimte al kan volstaan

mits de situatie voldoende stabiel en duurzaam is en er ook op de lange duur voldoende dood hout aanwezig is. Het vliegend hert is bij uitstek een soort die gebonden is aan constantheid, een afwijking van het normale ritme van de seizoenen werkt ongunstig uit, een verandering in microklimaat kan zowel een gunstige als ongunstige uitwerking hebben.

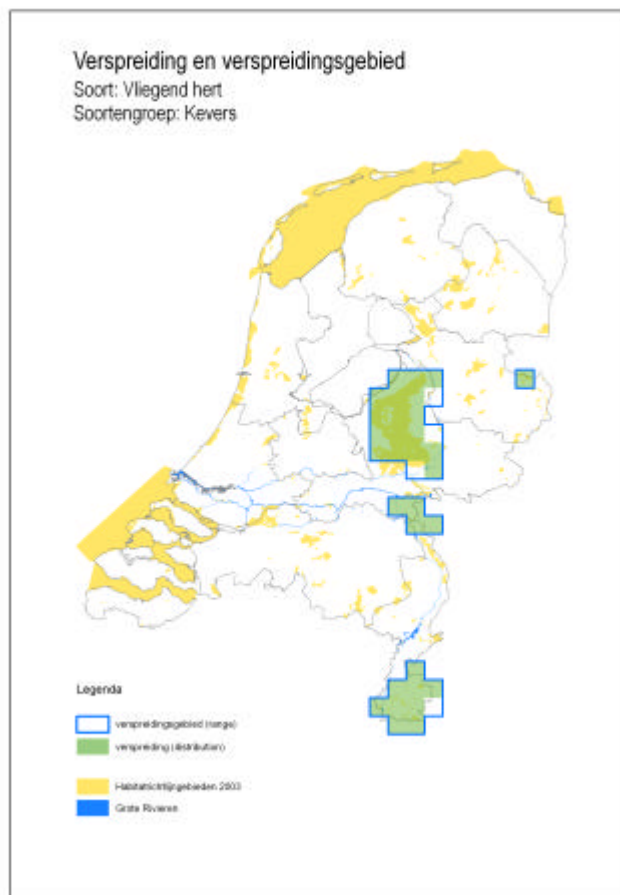
Droogte en koude belemmeren de ontwikkeling van de larven. Molm in droge toestand is ongeschikt als voedsel.

Waar veel Wilde zwijnen zijn, zijn de aantallen Vliegende herten over het algemeen laag. De zwijnen preferen op de keverlarven.

Voedsel: De larven voeden zich met door witrot aangetast hout waarin het verteringsproces nog actief is. Hoewel eiken in het algemeen gelden als geschikte broedboom, wordt toch ook het voorkomen in andere boomsoorten vermeld.

4. Huidig voorkomen

Het areaal van het vliegend hert is in de afgelopen twee eeuwen teruggedrongen tot vier leefgebieden: Zuid-Limburg, het Rijk van Nijmegen, de Veluwe en Mander in Twente. Daarnaast zijn er nog drie potentiële leefgebieden, plekken waar de soort tot voor kort met zekerheid voorkwam: de Utrechtse Heuvelrug, en een tweetal plekken waar een enkele recente waarneming is gedaan maar waarvan het niet zeker is of er zich ook voortplantingspopulaties bevinden: De Sallandse Heuvelrug en de omgeving van Sint Odiliënberg.

Verspreidingskaart vliegend hert

5. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: Op een aantal plekken waar de soort voorheen populaties heeft gehad is zij met zekerheid verdwenen: Breda (laatste waarneming 1974), Enschede (laatste waarneming eveneens 1974), Sint Jansberg (laatste waarneming 1962). Daarnaast lijkt de soort ook verdwenen op de Utrechtse Heuvelrug (laatste waarneming 1990). In Midden Limburg hebben op verschillende plekken populaties gezeten, maar ook hier is de soort recent niet teruggevonden, met uitzondering van één enkele waarneming nabij Sint Odiliënberg.

Recente ontwikkelingen: De populatie van het Vliegend hert in ons land is in recente tijd niet wezenlijk veranderd, maar gaat waarschijnlijk langzaam verder achteruit. Wel is de soort recent weer in de directe omgeving van de Sint Jansberg waargenomen.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: gunstig

Het areaal neemt niet met meer dan 1% per jaar af. Het huidige areaal omvat 35 10x10 km-hokken en is gelijk aan de gunstige referentie. Het verspreidingsgebied van het Vliegend hert op 10x10 km hok niveau is nagenoeg stabiel vanaf 1950.

Beoordelingsaspect populatie: matig ongunstig

De trend in dichtheden is voor het Vliegend hert niet goed te geven. Daarom wordt het aantal 1x1 km-hokken als maat voor de populatie gebruikt. Dit aantal neemt niet met meer dan 1% per jaar af. Het huidige aantal 1x1 km-hokken met Vliegende herten is circa 450. Dit is iets minder dan de gunstige referentie.

Beoordelingsaspect leefgebied: matig ongunstig

Het leefgebied van het vliegend hert is erg versnipperd binnen de vier kerngebieden, dat maakt de soort erg gevoelig. Mogelijk is het leefgebied altijd al versnipperd geweest, wat mogelijk ook het verdwijnen op diverse locaties verklaart.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: matig ongunstig

Bij geen verandering van de huidige omstandigheden ziet het toekomstperspectief er voor de soort ongunstig uit. In veel bossen hebben de bomen een gelijke leeftijdsopbouw. Daardoor bestaat de kans dat in de toekomstige periode gebrek aan geschikte broedbiotopen voor het vliegend hert optreedt en dat zal het lokaal uitsterven van de soort tot gevolg hebben. Positief is, dat het bosbeheer tegenwoordig meer gericht is op het laten staan en laten liggen van dood hout. Bovendien kan met relatief weinig moeite door het uitvoeren van gerichte beheermaatregelen veel betekend worden voor het vliegend hert, bijvoorbeeld door kleine populaties met elkaar te verbinden en de verbindingszone zo in te richten dat het op zich een geschikt leefgebied vormt. Hiermee wordt de kwetsbaarheid van de verschillende kleine populaties niet alleen opgeheven maar wordt ook het areaal aan geschikt leefgebied uitgebreid.

Landelijke instandhoudingsdoelstelling:

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie.

Streefbeeld bij de landelijke instandhoudingsdoelstelling:

- **natuurlijk verspreidingsgebied:** 35 10x10 km-hokken
- **populatie:** 451 1x1 km-hokken
- **leefgebied:**

Voor het vliegend hert wordt als referentie voor een goede staat van instandhouding van de soort de verspreiding aangehouden zoals die sinds het jaar 2000 bekend is. Dat betekent dat daarvoor waarnemingen nodig zijn in ten minste 35 10x10 km-hokken, waarbij de soort tenminste voorkomt op de Veluwe, in Zuid-Limburg, in het Rijk van Nijmegen en in de omgeving van Mander, Twente.

Oordeel: matig ongunstig

Staat van instandhouding			
Aspect	1994	2004	2007
Verspreiding	matig ongunstig	matig ongunstig	gunstig
Populatie	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig
Leefgebied	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig
Toekomst	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig
Eindoordeel	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig

6. Bronnen

- Huijbregts, H., 2003. Beschermde kevers in Nederland (Coleoptera). Nederlandse Faunistische Mededelingen 19: 1-34.
- Smit, J.T. 2007. Actuele en potentiële verspreiding van het vliegend hert in Nederland. – EIS2007-08: 1-27.
- Smit, J.T. & R.F.M. Krekels 2006. Vliegend hert in Limburg, actieplan 2006-2010. EIS-Nederland en Bureau Natuurbalans-Limes Divergens, Leiden – Nijmegen.
- Smit, J.T. & R.F.M. Krekels 2008a. Vliegend hert op de Veluwe, beschermingsplan 2009-2013. EIS-Nederland en Bureau Natuurbalans-Limes Divergens, Leiden – Nijmegen.
- Smit, J.T. & R.F.M. Krekels 2008b. Vliegend hert Mander, beheerplan 2006-2010. EIS-Nederland en Bureau Natuurbalans-Limes Divergens, Leiden – Nijmegen.
- Kalkman, V. & S. Wijdeven (2002). Het vliegend hert in Gelderland. Resultaten 2003. Rapport 2003-11, EIS, Leiden.
- Krikken, J. & H.C. Pijpers, 1982. Het vliegend hert *Lucanus cervus* (Linnaeus) in Nederland. Nieuwsbrief EIS-Nederland 12: 35-43.
- Smit, J.T. & R.F.M. Krekels, 2006. Vliegend hert in het Rijk van Nijmegen. De Levende Natuur 107(4): 177-181.
- Wegman, F.W., 1959. Vliegende herten op de Jansberg. Toeristenkampioen 20: 442-443.
- www.naturalis.nl/vliegendhert